

אל תקרי הליכות אלא הלכות

תשובות מעלון קודם

ג. האם מועיל לצרף לשם לחם משנה מיני מזונות, כגון עוגה שלמה?

י"א שאין זה מועיל. (משמע מט"ז סי' קסח ס"ק ז' וכן כתב תוספת שבת סי' רעד ס"ק א' בדעת הט"ז), מעורר ישנים אות קרא דף צז סעי' ב. ועי' בספר מנורה הטהורה סי' רעד סוף ס"ק א' שנטה לומר שאינו מועיל אולם השאיר לבסוף בצ"ע) וי"א שזה מועיל. (משמע ממ"א סו"ס רפ' כד כתב תוספת שבת. אולם עי' מחצית השקל סי' רעד שפירש את דברי המ"א להיפך), ורע אמת ח"א או"ח סי' כח, קצות השולחן סי' פב בדי השלחן ס"ק ה, חזו"ע שבת ח"ב עמ' קפה) [וכתב תוספת שבת (שם) שמה שכתב הט"ז (שם) שבביסח כזו לא יוצא ידי חובת לחם משנה, זהו דוקא אם רק הניחה ללחם משנה, דכיון שאינו בוצע ממנה אינו יוצא בה, דמסתמא לא מקרי לחם כיון שאין דרך לקבוע סעודה עליה, אבל כשבוצע עליה ורוצה לאכול ממנה עם שאר דברים הבאים בתוך הסעודה, יוצא בה ידי חובת לחם משנה. ע"ש]. הלכה: אל יכניס אדם עצמו למחלוקת הפוסקים הנ"ל, ולא יקח לשם לחם משנה מיני מזונות, ורק אם אין לו שתי ככרות פת אלא רק פת אחת גמורה, יצרף לשם לחם משנה מיני מזונות (שלם).

ד. מתי יש להסיר את תווית הנייר המודבקת על החלות?

לאחר ברכת המוציא, כדי שהברכה תחול על לחם שלם, שכן אם יסיר את התווית לפני ברכת המוציא, יש חשש שתוסר התווית עם חתיכת חלה (דבר הקורה לעיתים), ונמצא שלא בירך על לחם שלם. (שש"כ פרק יא סעי' ט' בהוספות), שם פרק נה סעי' ח' (הביאו שו"ת רבבות אפרים ח"ב סי' קטו אות ב).

ה. מתי יש לו לבצוץ לאשתו, ומה השיעור שיש לו לבצוץ לה?

כתב בספר כף החיים (פאלאג'י סי' לו' [במהדורה החדשה תמצאו בס"ל] סעי' מת, בשם ספר אספקלריא המאירה דף קז ע"א): "בשבת ויו"ט יבצוץ לעצמו פרוסת המוציא כזית ולאשתו כביצה, שהוא כנגד השם כנודע.

ו. הבוצע על החלה התחתונה (כפי שפסק שו"ע סי' רעד סעי' א. וע"ש דעת הרמ"א), כיצד יעשה בכדי שלא לעבור על דין התלמוד (יומא לג.) - 'אין מעבירין על המצוות'?

דרך א': יחזיק את שתי החלות באופן שהפת התחתונה תהיה קרובה אליו יותר מהפת העליונה, ונמצא שכאשר יבוא לבצוץ תהיה הפת התחתונה קרובה אליו ומזומנת לפניו יותר מן הפת העליונה, ולא יעבור על דין התלמוד הנ"ל. (ט"ז שם ס"ק א' [הביאום א"ר שם ס"ק ה, ערוה"ש שם סעי' ו, ומשנ"ב שם ס"ק ה], שו"ע הרב שם סעי' ב, הל"ע ח"ג עמ' פה, הלכה ברורה סי' רעד סעי' ו')

דרך ב': יקח בשעת המוציא את הפת שהייתה מונחת למעלה בשעת הקידוש, ויניחה למטה ויבצוץ עליה, ונמצא שאינו עובר על דין התלמוד הנ"ל. (מ"א שם ס"ק א' [הביאום משנ"ב שם, וערוה"ש שם, אולם כתב שהמנהג כדרך א' הנ"ל], שו"ע הרב שם, הלכה ברורה שם) [ודע שיש פוסקים שסוברים שאין בנידון דידן משום 'אין מעבירין על המצוות'. עי' בספר הלכה ברורה שם בבירור הלכה מה שהביא בזה].

ז. האם צריך לבצוץ על לחם משנה בכל סעודות השבת? ומה הדין בזה למי שאוכל סעודה נוספת מעבר לשלוש סעודות?

צריך לבצוץ על לחם משנה בכל סעודות השבת (ואפילו בסעודה שלישית). (שו"ע סי' רצא סעי' ד, רמ"א שם [והוסיף: 'ולפתחת לא יהיה לו בסעודה שלישית פחות מסיכור אחד שלם, ומזה פשט המנהג להקל לבצוץ בסעודה שלישית רק בסיכור אחד שלם, אבל יש להחמיר ליקח שנים']. ערוה"ש שם סעי' יא, פרי עץ חיים שער השבת פרק יז, דרכי הלכה עמ' רסז) גם מי שאוכל סעודה נוספת מעבר לשלוש סעודות, צריך לבצוץ על לחם משנה. (רמ"א שם, ח"א כלל ז סעי' ב, קיצור שו"ע סי' עז סעי' יז) והכי משמע מלשון הגמ' (שבת קיז): "בשבת חייב אדם לבצוץ על שתי ככרות..." משמע שבכל סעודה בשבת צריך אדם לבצוץ על לחם משנה, ואפילו סעודה הנוספת על שלוש הסעודות. (ערוה"ש שם)

א. גבאי בית הכנסת הזמין אינסטלטור בכדי לתקן נזילת מים, האינסטלטור בחן את העבודה וביקש עבור תיקונה 1600 ש', שאל הגבאי את האינסטלטור: "כמה זמן אתה משער שתעריך עבודת התיקון", השיב האינסטלטור: "4 שעות", העסקה נסגרה. אולם למעשה עבודת התיקון ערכה 8 שעות, כיון שהיא היתה קשה יותר ממה שחשב האינסטלטור. האינסטלטור דורש תשלום כפול עבור תיקון נזילת המים, ואילו הגבאי טוען שסוכם על סך של 1600 ש' ותו לא. מה הדין?

נהג טענת האינסטלטור היא בעצם טענת אונאה, דהיינו שטעה בהצעת המחיר ביותר משתות (שישית מהמחיר האמיתי). והנה מבואר בשו"ע (חו"מ סי' רכו סעי' לג) שאם פועל שכיר טעה בהצעת מחיר אין בזה דיני אונאה, מפני שנחשב לעבד (ועבד הוקש לקרקע). אבל מי שעובד בקבלנות במטלטלין יש בו דיני אונאה, (מה שאין כן כשעובד בקרקע). ובאופן שהעבודה היא לחבר דבר תלוש כמו בנידון דידן, הרי זה ספק אם נחשב לקרקע או למטלטלין, ולכן הוא ספק אם יש בו דין אונאה (שו"ע שם סעי' לד, ופת"ש שם ס"ק כט). ולפי זה בנידון השאלה יוכל הגבאי לטעון, שלפי הצד שאין בו דיני אונאה אין הוא צריך להוסיף כלום לאינסטלטור. אלא שיותר נראה שנחשבת הטעות של האינסטלטור טעות במידה (ולא במחיר), והיינו שהעריך את זמן העבודה לא נכון, שבאופן זה יש דיני אונאה אפילו בקרקע, ולפי זה יוכל האינסטלטור לדרוש תוספת מחיר. [ומכל מקום לא יוכל לדרוש מחיר כפול, שכיון שהייתה טעות בהצעת המחיר הקציצה בטלה, וצריך לשער לפי מחיר השוק - כמה לוקח אינסטלטור ממוצע לעבודה כזו בת 8 שעות]. (הרה"ג אפרים כהן עמאש שליט"א, אב"ד זכור לאברהם ביתר עילית)

ב. תייר עצר מונית וביקש שייקחנו לעיר פלונית בה ישנה לו פגישה דחופה, השניים סיכמו ביניהם על נסיעה הלך ושוב תמורת 300 ש', ותשלום נוסף של 80 ש' עבור זמן ההמתנה, התייר הגיע ליעד בזמן, וכאשר סיים את פגישתו ויצא התברר לו שנהג המונית עשה נסיעה פרטית בזמן ההמתנה והרוויח 100 ש'. התייר מוכן לשלם לנהג המונית 280 ש' בלבד (במקום 380 ש'), בטענה שבזמן ההמתנה היה נהג המונית פועל שלו, ולכן כל הרוויחים שייכים לו. נהג המונית טוען: "הרי הגעתי בדיוק בזמן, ומה אכפת לך מה עשיתי בזמן ההמתנה". מה הדין?

מסתבר לומר שתשלום עבור זמן המתנה מחייב את נהג המונית בהמתנה במקום בפועל, כדי שאם יסיים הנוסע את פגישתו מוקדם מהמתוכנן, נהג המונית יהיה זמין לנסיעה חזרה. (ולכן הנוסע ביקש לשלם על זמן המתנה, ולא רצה לקבוע עם נהג המונית לשוב לכאן בשעה פלונית, או להזמין מונית אחרת בתום הפגישה). ומהמילא היה נראה שמאחר שבפועל לא המתין נהג המונית לנוסע במקום, הוא איננו זכאי לקבל את דמי ההמתנה. אולם היות שבפועל נהג המונית היה זמין בזמן, ולא נגרמו לנוסע כלל עיכובים מחמת הנסיעה הפרטית שעשה נהג המונית בזמן ההמתנה, מן הראוי שהנוסע ינהג בנדיבות וישלם לנהג המונית את כל הסכום שסוכם עליו עימו, שכן שלושה סימנים מאפיינים את האומה היהודית: רחמים, ביישנים, וגומלי חסדים. גומלי חסדים דכתיב (בראשית יח, יט): "כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו, ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט". (יבמות עט.) ואם כן בודאי שלא איכפת ליהודי בעל חסד רחמן שחברו עושה רווחים בזמן ההמתנה, ואין כלל כוונה לשכור את נהג המונית כפועל בזמן הזה, אלא כל כוונת התשלום של זמן ההמתנה היא רק כדי שהנהג יהיה זמין לנסיעה חזרה בזמן, וזה אכן קרה.

[ובמקרה שנהג המונית איחר אפילו זמן מועט, הוא איננו זכאי לקבל את דמי ההמתנה, כי למעשה הוא לא עמד בהתחייבות להיות זמין בזמן. אך מכל מקום גם באופן זה הנוסע אינו זכאי לקבל את דמי הרוויחים או לחלוק בהם עם נהג המונית, כי כאמור לא היתה כלל כוונה לשכור כפועל בזמן ההמתנה, ולכנות ברווחים שהוא גירוף בזמן הזה]. (ופריו מתוך בראשית עמ' 343 מהגר"י זילברשטיין שליט"א)

נידוני 'חושן משפט' המופיעים בעלוננו 'אל תקרי הליכות אלא הלכות', נועדו אך ורק לעורר את לב הלומדים, ולהרבות בפלפולה והדרה של תורה, להגדיל ולפאר כבוד שמים. ממילא אין לראות בהם כלל הלכה פסוקה, ובכל גידון דומה למעשה, יש להתייחס עם דיון מוסמך, ועל פיו לנהוג. שכן ידוע שכל פרט ופרט הקטן ביותר, משנה את הדין בנידונים אלו מקצה אל קצה, ובודאי שאין בדברינו המועטים כאן, בכדי להקיף וללכך את הענין בדבעי.

אל תקרי הליכות אלא הלכות

שאלות

(תשובות יינתנו בעלון הבא)

א. מאיר שכר מלון שלם לשישה ימים (מיום ראשון עד יום שישי), בכדי לארגן נופש לחרדים על טהרת הקודש. הוא התחייב לשלם לבעל המלון 1.5 מיליון ש', ועל כל ילד שיגיע לנופש 250 ש' נוספים. שבוע לפני תחילת הנופש התברר שלא נרשמו מספיק נופשים, מפני שהפרסום לא היה נכון, כך שאי אפשר יהיה לקיים את הנופש. בעל המלון תובע ממאיר 2.5 מיליון ש' (שזה בערך הסכום שהיה צריך לצאת עבור השכירות כולל ילדי הנופשים). ואילו מאיר טוען שהוא אנוס בזה שלא נרשמו מספיק נופשים, ולכן הוא פטור מתשלום לבעל המלון. מה הדין?

ב. אבינועם עצר מונית וביקש מהנהג להסיעו למקום פלוני, נהג המונית הפעיל את המונה והם יצאו לדרך. והנהג באמצע הדרך נקלעו לפקק תנועה ארוך, אבינועם מתבונן בפקק ואינו מצליח לראות את סופו, ועל כן הוא חשב בליבו: "רגלית אגיע יותר מהר". פנה אבינועם אל נהג המונית בנימוס: "ברשותך אבקש לרדת כאן מהמונית ולהמשיך רגלית", טען לו נהג המונית: "הכנסת אותי לפקק ועכשיו אתה מבקש לרדת?! הלווא סיכמנו על נסיעה ליעד פלוני ולא לכאן, ובפקק אף אחד לא יהיה מוכן לשכור אותי, ומי אפוא ישלם לי עבור הזמן שאני תקוע כאן?! מה הדין?"

ג. האם מועיל לצרף לשם לחם משנה מצה יבשה?

ד. האם מותר למסובין לטעום מן הפת לפני שטועם הבוצע?

ה. האם פרוסת לחם 'צנימים' נחשבת לפת שלמה לענין לחם משנה?

ו. האם יוצאים ידי חובת לחם משנה בחלה שנשרפה מקצתה בשוליה?

ז. מי שמסב בשולחנו אורח מכובד, למי יבצע קודם מלחם מהפת, לאשתו או לאדם המכובד?

כינור חידתי

שאלת השבוע:

היכן מצינו מצבה על קברו של דג?

פתרון החידה מעלון הקודם:

שאלה: היכן מצינו מצבה על קברו של כלב?

תשובה: מסופר בירושלמי (תרומו' ה, ג): מעשה ברועים שחלבו את הבהמות, ובא נחש ושתה מהחלב ונתן בו את ארסו, והיה הכלב של הרועים שחלבו את הבהמות, ובא כשבאו הרועים ורצו לשתות מהחלב, התחיל הכלב לנבוח בכל מיני צורות, ורצונו היה להזהירם לבל ישתו מהחלב המורעל, אולם הרועים לא הבינו את רמזיו של הכלב, ועמדו לשתות מהחלב חרף נביחותיו. משראה הכלב שאין הרועים מבינים אותו מה עשה? קפץ ושתה מהחלב ומת, או אז הבינו הרועים שרצה הכלב להצילם, ומסר את נפשו בכדי לעשות זאת. ובפסיקתא דרב כהנא (בשלח פסקא יא) מבואר שהרועים החליטו לגמול טובה לכלב שהציל את נפשם, והקימו מצבה על מקום קבורתו, ועד היום הזה היא נקראת 'מצבת הכלב'. (מתוך סדרת הספרים הנפלאה 'ופריו מתוק')

העלון מוקדש לע"נ: הרב רפאל בן דניאלה ז"ל, ר' יעקב בן שפרה ז"ל, לוי בן יוכבד ז"ל, ולהבדיל לרפואת גבריאל בן אסתר. לקבלת העלון במייל: 6629700@gmail.com להערות והארות הרב סימן טוב רוזן שליט"א 0548432105.

נא לא לעיין בזמן התפילה

מצוה קי"ח בתרי"ג המצוות:

'שלא להקריב קורבן בלא מלח'

משורשי המצוה, כתבתי למעלה בראש הסדר. (מצוה קי"ט הסמוכה)

מצוה קי"ט בתרי"ג המצוות:

'מצות מליחת הקורבן'

כבר אמרנו במצות בנין הבית (מצוה צה, עלון מס' 171), כי משורשי מצות הקורבן להכשיר ולהישיר נפש המקריב אותו, ועל כן לעורר נפשו של מקריב נצטווה בהקרבת דברים הטובים והערבים והחביבים עליו, וכמו שכתבנו למעלה (שם). והמלח בו גם כן מהשורש הזה, כדי שתהיה אותה פעולה שלמה, לא תחסר לפי הנהגת האדם דבר, כי אז יתעורר ליבו אליו יותר, כי כל דבר מבלי מלח לא יערב לאיש לא טעמו ולא אף ריחו.

מצוה ק"כ בתרי"ג המצוות:

'מצות קורבן בית דין אם טעו בהוראה'

כבר כתבתי למעלה (שם ובמצוה קב, עלון מס' 173), כי מכוונות הקורבן להכנעת נפש המתאוה ולהגדיל נפש השכלית, ועל כן בהגיע אל הגדולים טעות בדבר, ידוע כי בחולשת השכל ארע להם וראויים לחזקו על כל פנים, ועל כן יבואו אל הבית אשר שפע השכל עליו, ויעשו מעשה הקורבן וישובו אל ליבם ככות הפעולה גריעות הנפש הבהמית הטועה, וחשיבות השכלית המיושרת והזוכה, ומתוך מחשבת טהורה זו ישיגו וישיכלו בכל הוראותם לעולם.

מצוה קכ"א בתרי"ג המצוות:

'מצות קורבן חטאת ליחיד ששגג'

במצות לא תעשה שחיבין עליה כרת'

כבר אמרנו (שם ובמצוה קכ ה"ל), כי משורשי הקורבן להשפיל הנפש החוטאת, כחטאת כאשם תורה אחת להם, אינני צריך להחזירו על כל אחד ואחד.

מצוה קכ"ב בתרי"ג המצוות:

'מצות עדות'

משורשי המצוה, לפי שיש במצוה זו תועלת גדולה לבני אדם, אין צריך להאריך בהם, כי ידועים הדברים לכל רואי השמש. (מתוך ספר החינוך)

